

**КОШТОВНІ АРТЕФАКТИ ВЕЛЬБАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ З ВОЛИНИ ТА
ЗАХІДНОГО ПОБУЖЖЯ**

Для музейної справи тема римських впливів, зародження слов'янства може бути досить цікавою, тим більше, що на Берестейщині знаходяться важливі артефакти: срібні римські монети, їх скарби [2, с. 3–15; 7, с. 67–76; 8, с. 73–80], посуд вельбарської культури, імпорتنі скляні вироби, прикраси.

Відомий дослідник І. Шталенков (член правління Білоруського нумізматичного товариства) пише, що майже всі знахідки римських монет на території республіки зосереджені на південному заході та заході – у Брестській та Гродненській обл., тобто в басейні Західного Бугу. Зокрема, скарб срібних римських монет знайдено поблизу с. Жуковичі Берестовицького р-ну Гродненської обл. – 426 монет та 2 фібули. Інший скарб відкрито у Волковиському (?) районі. Особливо рідкісними знахідками є 5 золотих ауреусів, виявлених у Щучинському р-ні Гродненської обл. Знахідки належать до часу правління імператора Траяна Дація. І. Шталенков, покликаючись на А. Бурше, зазначає, що ці монети можуть бути пов'язані з битвою при Абритусі в сучасній Болгарії. Влітку 251 р. готське військо, очолене королем Кнівою, розгромило і полонило три легіони противника. При цьому загинув імператор Траян Дацій та його син Етруск [14, с. 67–68]. У цій битві, як припускають, готи захопили імператорську скарбницю. За даними А. Бурше, на початок ХХІ ст. у Польщі, Білорусі, Україні, Молдові пошуковцями зібрано багато ауреусів (з отворами) згаданого імператора. На решті земель Барбарікуму такі монети рідкісні.

Усі ці події І. Шталенков пов'язує з вельбарською культурою, до ареалу якої, на думку автора, а також деяких інших білоруських нумізматів, належали і землі Південно-Західної Білорусі. Не без підстав, цей автор пише про імовірність вже у ІІІ ст. існування на території Білорусі торгівлі, а римські монети використовувалися як засіб платежу [14, с. 70].

Про скарби римських монет та окремі їх знахідки на Берестейщині писав, зокрема, В. Сідаровіч. Він пов'язував їх з приходом готів, а раніше – вандалів [10, с. 34–40].

Вражаюча кількість римських монет, скарбів, прикрас, зокрема срібних, позолочених фібул, ароматниць, медальйонів (рис. 2–4), виявлених на землях України, в т.ч. Волині, показують рівень стосунків тодішніх мешканців краю – готів – зі східними провінціями Римської імперії. Ці відносини мали здебільшого мілітарний характер: напади, війни, служба у римському війську, військова підтримка імператорів, контрибуції. Припускаємо, що збройні походи носіїв вельбарської культури у Причорномор'я, Подунав'я починалися весною, а восени воїни поверталися зі згаданими трофеями в обжиті місця – на Поділля, Волинь та ін.

У басейні Західного Бугу розташоване с. Ласки Володимир-Волинського р-ну. 1610 року тут випадково знайшли унікальний скарб. До його складу входило 18 золотих та срібних предметів – усі втрачені. Але залишилися описи цих предметів, за якими Є. де Вітте, В. Шугаєвський, М. Тиханова, М. Брайчевський відтворили вигляд унікальних прикрас. До складу Ласківського скарбу входили: срібні хрестики, 4 позолочені бляхи (оздоблення кінської упряжі), срібна арка, 2 срібні позолочені великі фібули, прикрашені гранатами («подібні до раків»), 2 золоті медальйони в 6 солідів кожен, 4 золотих медальйони в 9 солідів кожен та 1 золотий медальйон в 3 соліди.

На думку М. Тиханової, усі 7 золотих медальйони можна віднести до часів імператорів Іовіана (363–364 рр.), Валентиніана I (364–373 рр.), Валента (364–378 рр.), Граціана (375–383 рр.) [12, с. 195–204]. Ця дослідниця віднайшла аналогії двом фібулам в Угорщині, Нормандії в комплексах третьої чверті ІV ст. Вони належать до двоштиткових з напівкруглою голівкою, на якій є три виступи, та витягнутою ніжкою (голівка та щиток ніжки оздоблені каменями) [12, с. 200–203]. За припущенням Д. Козака, «найбільш вірогідною датою» закриття в землю скарбу з Ласкова є кінець ІV ст. [6, с. 51].

Найбільшим за кількістю знахідок із депозитів того часу є, напевно, Борочицький скарб на Горохівщині, римські денарії якого були сховані у двох срібних посудинах та одному

глиняному горщику. Усі монети належали до I – початку III ст. Не менш важливо, що поряд з посудинами знайдено великий золотий медальйон правителя Йовіана (рис. 2), на якому «портрет імператора оздоблений філігранню, зерню, напівсферичними та мигдалеподібними високими опуклостями...» [11, с. 301–317; 6, с. 51–52]. Цікава деталь: вивчаючи семантику орнаменту на медальйоні, М. Тиханова помітила в ньому сармато-алланські риси. На думку дослідниці, медальйон виготовлений в одній з північно-причорноморських або нижньо-дунайських майстерень [11, с. 310–311].

Скарб великої вартості знайдено 1927 року поблизу с. Брани Горохівського р-ну під час будівництва залізниці. В ньому були срібні римські монети, вміщені у двох глиняних посудинах, та два золоті медальйони Траяна [13, с. 100].

У с. Озеряни Горохівського повіту (тепер Луцького р-ну Волинської обл.) знайдено медальйон Лісимаха (361–381 рр.) [17, с. 104].

Ще один золотий медальйон періоду правління Валентиніана (364–375 рр.), що нібито походить зі скарбу (разом з медальйоном були римські срібні монети I–II ст. та германські золоті брактеати), знайдено у 1930-ті роки на Західній Волині (територія довоєнної Польщі) [3, с. 52].

В Ермітажі (Росія) зберігається золотий медальйон Костянтина Великого (306–337 рр.) вагою 43,86 г та діаметром 4,8 см. Його знайдено в період Першої світової війни, імовірно, на Волині [9, с. 11–17].

Серед величезного скарбу, виявленого 1898 року на хорах Успенського собору Києво-Печерської лаври, було два золотих медальйони – Констанція II (337–361 рр.) вагою 42 г (зберігається в Ермітажі) та Констанса (337–350 рр.) [1, с. 24–26] (рис. 4).

1976 року на огороді у с. Верхівня Ружинського р-ну Житомирської обл. відкрито золотий медальйон, випущений на честь перемоги імператора Констанція II у війні з сарматами в кінці 50-х рр. IV ст. (рис. 3). Вага збереженої його частини 68 г (третина була відтята) [4, с. 71–78]. З одного боку на медальйоні зображено погруддя імператора в діадемі та плащі. З другого – його ж на повний зріст в обладунках. Правою рукою він тягне полоненого варвара із зв'язаними руками, у лівій тримає на плечі лабарум. Над плечем імператора зображена Вікторія з пальмовою гілкою. Вартість медальйона – 19–20 солідів [4, с. 72; 6, с. 54].

Унікальним для всієї варварської Європи є знайдений в Замойській фортеці (м. Замость Люблінського воєв.) скарб срібних та золотих предметів, що був схований у V ст. Його відкрито ще у XIX ст. До його складу входили фібули та бляхи до поясів, кільканадцять срібних силіків (силіква – основна срібна монета Римської імперії з 324 р., що була введена в обіг на зміну денаріям), вибитих в часи імператора Костянтина II [21, с. 170].

У південно-східній Люблінщині – поблизу с. Метелін Грубешівського повіту – виявлено скарб, в якому були римські монети та медальйони. Він датується на основі соліда Феодосія II, карбованого в 442–443 рр. [21, с. 171].

Давні римські золоті медальйони, знайдені північніше від Дунаю, вивчали такі дослідники, як К. Маєвський [16, с. 175–179], Г. Ловмянський [19, с. 392–394], Є. Колєндо [18, с. 103–108], О. Бурше [15, с. 85–102] та ін. Зокрема, О. Бурше у статті «Найдавніші римські золоті медальйони з Барбарікуму» звертає увагу на оказіональний характер медальйонів – вони виготовлялися як пам'ятні дарунки імператорів (рис. 2 – рис. 5), часто і для вищих представників варварських еліт (в німецькій термінології Munzgeschenk – монета-подарунок) Перші золоті медальйони на території Барбарікуму з'являються в III ст., а поширеним явищем стають у IV ст. Автор статті називає такі відомі скарби, як із місцевості Жабчице гміни Глубчице Опольського воєв.; описаний К. Маєвським скарб із с. Брани Горохівського р-ну (проте найперша інформація про цю знахідку була подана анонімним автором у науковому часописі «Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne» за 1927 р. (видано в 1928 р., № 11). 1928 року з'явилося також повідомлення про відкриття іншого скарбу – в с. Борочиці теж на Горохівщині [15, с. 87]. О. Бурше подає інформацію про виявлені 1713 року золоті медальйони, які датуються серединою III ст., з Семиграддя (Румунія) як зразки варварських наслідувань (імператорів Гордіана III (1 екз.), Філіпа Араба (2 екз.)). Ще один медальйон (Валентиніана II) знайдено у Східній Мазовії. Значний скарб, можливо, початку V ст.

походить із с. Метелін (Люблінщина) (рис. 1). У ньому були ауреуси, соліди III, IV ст. та медальйон А. Севера, карбований 225 р. [15, s. 88].

У нумізматиці медальйони – це великі і надвеликі монети, які вручали воєначальникам під час тріумфу. Їх випускали в обмеженій кількості з нагоди тих чи інших знаменних подій. Медальйони не використовувалися для регулярного грошового обігу, а виконували роль нагород за службу, були знаками імператорського благовоління; найкрупніші призначалися для дарунків вождям варварських племен, що сусідили з кордонами Римської імперії. У Римській імперії золоті медальйони відомі з часів Августа. Римляни їх називали *multipla*, на відміну від звичайних монет вони були багато прикрашені та прославляли діяння і перемоги імператора. Разом із тим *multipla* ніколи не втрачали зв'язку із грошовим обігом – від часів Августа їхня вартість дорівнювала певній кількості ауреусів, а з початку IV ст. – солідів [4, с. 73]. О. Бурше пише, що під римськими золотими медальйонами розуміємо друковані емісії часів Римської імперії, які своєю вагою перевищують ауреуси, соліди [15, s. 85–102].

Правдоподібно, що знахідки ауреусів, лунниць, ароматниць, перстенів, підвісок та інших прикрас, срібних, золотих фібул, медальйонів вказують на місця проживання готської еліти: старійшин, вождів, князів, у тім числі наймогутніших князів, найбільш успішних правителів. Такі скарби, як Борочицький, Ласківський, Бранівський, пов'язані, можливо, саме з такими очільниками. Борочицький скарб був, на нашу думку, сховищем коштовностей роду або племені, Ласківський, не виключено, міг належати одній особі. Знайдений кілька років тому біля водойми на Рівненщині скарб з кількох коштовних фібул можна розглядати і як пожертву. Адже відомо, що у населення Балтійського регіону протягом тисячоліть існував звичай приносити в жертву людей, тварин, цінні речі джерелам, річкам. Була віра у великих духів водойм. У таких місцях створювали церемоніальні центри, де й виконувалися обряди. У Центральній Європі кожне плем'я мало священні гаї, де відбувалися зібрання членів роду. Не виключено, що в гаях біля джерел, в інших водоймах могли зберігатися цінні речі [22, s. 537–541].

Багато років поспіль дослідницькі роботи на Волині проводив професор Д. Козак. Розкопувалися пам'ятки рубежу нашої ери, в т. ч. готського періоду біля таких населених пунктів, як: Линів Локачинського р-ну, Городок, Гірка Полонка, Боратин Луцького р-ну, Загаї Горохівського р-ну Волинської обл. Ця проблематика була однією з основних в його наукових студіях. Про скарби Волині відомі, зокрема, дві його статті: «Культурно-історична інтерпретація скарбів Волині рубежу IV–V ст.» (1995 р.) та «Готські скарби Волині початку раннього середньовіччя» (1999 р.). В останній статті Д. Козак ще раз звертає увагу на те, що картографування тих пам'яток вельбарської культури, які «мають конкретну географічну прив'язку, показує, що вони розміщені на території історичної Волині» [5, с. 276]. Накладання на цю карту пунктів знахідок римських скарбів та окремих монет дає досить цікаву картину – скарби з золотими медальйонами (додамо: та іншими виробами із золота – Г. О.) оточені знахідками римських монет, які утворюють окремі територіальні групи [Там само]. За Д. Козаком, в межах Волинської обл. є три такі скупчення: навколо Володимира-Волинського, Горохова, Луцька. До першого він зараховує Ласківський, Машівський скарби (останній з трьома зливками золота, золотою монетою) та знахідку римської монети з ланцюжком з Володимира-Волинського. Це, звичайно, не всі «особливі» пункти цього скупчення. Ще додамо Лудин, Зимно (з чудовим посудом *terra sigillata*), Іваничі. Крім іншого, потрібно звернути увагу на те, що всі згадані місця неординарних коштовних знахідок фіксуються поблизу знаменитого бурштинового (і не лише) шляху Західним Бугом – від Балтії до Чорного моря, а зі сходу підходив Прип'ятський шлях від Київських гір.

У другому скупченні (Горохівському – Г. О.) Д. Козак виділяє Бранівський та Борочицький скарби, солід з Красова, значні скарби з с. Жабче, знову таки додамо – скарб з с. Бужани (і, можливо, інші маловідомі, зокрема біля с. Мар'янівки), Скобелки, Бережанки, Хрінників (останній пункт вже на Рівненщині та ін.). У районі Луцька автор називає скарб у Ківерцях та золоту монету з Вигаданки (однак цей пункт належить до Володимир-Волинського р-ну) [5, с. 276]. Сюди треба додати поселення біля Коршева, в гирлі Черногузки, поблизу Боратина Луцького р-ну. Напевно варто виділити ще Локачинське скупчення: Линів, Заячиці, Колона та згадати скарб римських монет та вельбарське поселення поблизу

с. Білосток сусіднього Іваничівського р-ну. Пише Д. Козак і про помічений ним Житомирський куц пам'яток вельбарської культури, зокрема Новоград-Волинський, район Бердичева. У статті автор подає карту більших скарбів (шість) та пам'яток вельбарської культури на Волині [5, с. 276, рис. 1] (наразі їх число збільшується).

На думку Д. Козака, таке територіальне розташування римських монет та великих скарбів не є випадковим: «Воно відображає, ймовірно, соціальну структуру мешканців Волині в цей період історії, фіксує найбільш заселені регіони», і далі: «специфіку описаних вище скарбів Волині рубежу IV–V ст. становить наявність великої кількості надзвичайно дорогих і престижних для цього часу предметів з дорогоцінних металів, прикрас, грошей, посуду, кінської упряжі», виготовлених в межах Римської імперії або наслідування римських зразків [5, с. 276–277].

Поселенська структура окремого племені, як припускав Д. Козак, могла знаходитись на берегах одної невеликої річки: Черногузки, Полонки, Білої Липи, Луги тощо. Одне плем'я розташовувалося на берегах однієї річки, вздовж якої проходила дорога до кожного поселення і вела далі до інших вельбарських племен. Тобто сітка річок часто співпадала зі шляхами сполучень різного значення. Великі річки (Стир, Горинь, Західний Буг, Случ) були магістральними. Існували й шляхи, віддалені від водойм, наприклад, Римський шлях мимо Торчина, Білостока.

Висновки: 1. На території історичної Волині знайдено щонайменше чотирнадцять медальйонів, які походять із семи пунктів. Найбільше їх відомо у Волинській обл. – поблизу р. Західний Буг (Ласків) та на Горохівщині. Місця знахідок можна пов'язувати з місцевими вождями. 2. Існували шляхи різного значення – місцевого між поселеннями, окремими родами, племенами – та віддаленого сполучення: Балтика–Припонтіда, Волинь–Придністров'я–Дунай. Імовірно, використовувалися шляхи берегами Прип'яті–Подніпров'я (середнього) – Західного Бугу і далі на захід (група Масломенцька в сучасній Польщі та ін.). 3. Можна виділити умовно Подільську, Житомирську, Західно-Волинську (Волинська та Рівненська лісостепова зона) групи готських племен. Остання серед них, імовірно, була найбільш впливовою – тут відомо багато знахідок скарбів, медальйонів. 4. Варто звернути увагу на те, що знайдені медальйони датуються IV–V ст., тобто період перебування готів на Волині був тривалим (II–V ст.). 5. Значна кількість скарбів, золотих прикрас, медальйонів, монет на Волині та Берестейщині підтверджує особливе значення цього регіону в період перебування готів.

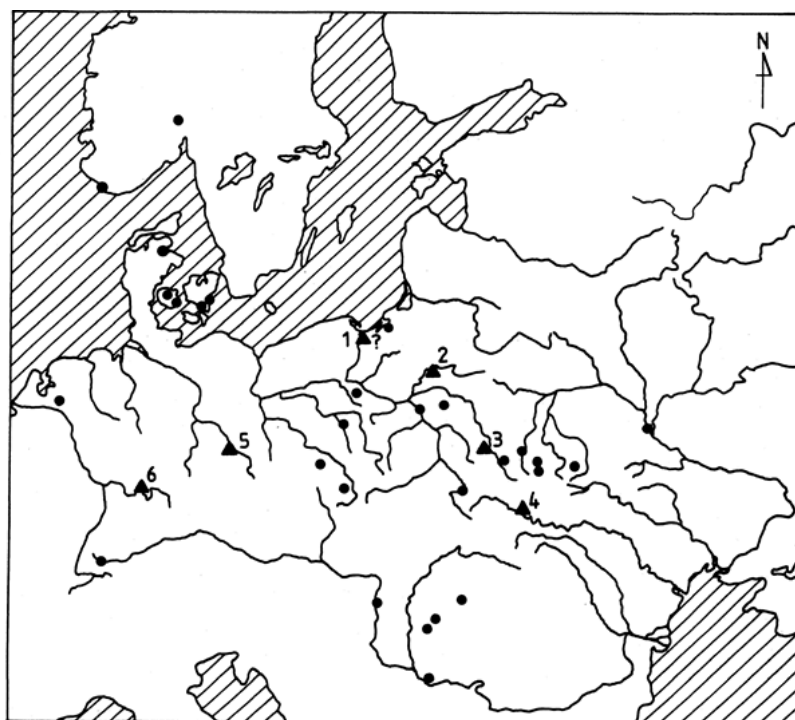

Рис. 1. Золоті римські медальйони III ст. на тлі інших знахідок з території Барбарікум: 3 – с. Метелін Люблінського воєводства (за А. Бурше).

Рис. 2. Медальйон імператора Йовіана з Борочицького скарбу (за Ю. Піотровським)

Рис. 3. Золотий медальйон Констанція II з с. Верхівня (за Б. Гарбузом)

Рис. 4. Золотий медальйон Констанса зі скарбу в Києво-Печерській лаврі

Рис. 5. Римські медальйони: 1 – Елагабал; 2, 3 – Галлен (фото А. Бурше)

Джерела та література:

1. Бабич В. М. Унікальний золотий медальйон Констанція II и свідельства Аммиана Марцеллина. *Нумизматика в Эрмітаже*. Ленинград, 1987. С. 24–26.
2. Белявев В., Сідаровіч В. Алекшыцкі манетна-рэчавы скарб эпохі Вялікага перасялення народаў. *Банкаўскі веснік*. 2018. № 2 (люты). С. 3–15.
3. Брайчевський М. Ю. Римська монета на території України. Київ: Вид-во АН УРСР, 1959. 244 с.
4. Гарбуз Б. Б. Золотий медальйон з с. Верхівні. *Археологія*. 1993. № 1. С. 71–78.
5. Козак Д. Н. Готські скарби Волині початку раннього середньовіччя. *Етнокультурні процеси в південно-східній Європі в I тисячолітті н. е.* Київ–Львів, 1999. С. 276–283.
6. Козак Д. Н. Культурно-історична інтерпретація скарбів Волині рубежу IV–V ст. *Археологія*. 1995. № 4. С. 50–65.
7. Мельникова А. А. Находки монет античного мира в Беларуси (материалы). Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны: навук. зб. Мінск, 2008. С. 67–76.
8. Поболь Л. Д. Находки римських монет на землях Беларусі. *Lietuvos Archeologija*. T. 21. 2001. С. 73–80
9. Придик Е. М. Неизданный золотой медальон Константина Великого в государственном Эрмитаже. *Доклады АН СССР*. 1930. № 1. С. 11–17.
10. Сідаровіч В. Антычныя манеты з Берасцейшчыны ў зборы музея гістарычнага факультэта БДУ. *Музейныя здабыткі*. Брест, 2020. С. 34–40.
11. Тиханова М. А. Борочицкий клад. *Советская археология*. 1956. Вып. XXV. С. 301–317.
12. Тиханова М. А. Ласковский клад. *Советская археология*. 1960. № 1. С. 195–204.
13. Фенін О. В. Знахідки римських монет у Прикарпатті. *Археологія*. 1951. Вып. V. С. 92–104.
14. Шталенков И. Новые находки античных монет в Белоруси. *Банкаўскі веснік*. 2017. № 2 (люты). С. 67–71.
15. Bursche A. Najstarsze złote medaliony rzymskie z Barbaricum. *Studia Gothica I* (in memoriam Ryszard Wołagiewicz). Lublin: Wyd-wo Un-tu M. Curie-Skłodowskiej, 1996. S. 85–102.
16. Majewski K. Uwagi do medalionu Jovianusa z Boroczyc na Wołyniu. *Archeologia*. T. 10. 1958–1960. S. 175–179.
17. Сынкаўскі А. Матэрыялы да прадзейў Воўня і Пolesia Воўнянскага. Warszawa: Polskie Towarzystwo Archeologiczne, 1961. 265 s.

18. Kolendo J. Medalion cesarza Walensa z okolic Przemyśla. *Archeologia*. T. 19. 1968. S. 103–108.
19. Łowmiański H. *Początki Polski*. Warszawa, 1963. T. 1. S. 392–394.
20. *Pradzieje południowo-wschodniej Lubelszczyzny*. Lublin, 2007. 179 s.
21. Sadowski S. Na progu historii. Germańscy barbarzyńcy w południowo-wschodniej Lubelszczyźnie. *Pradzieje południowo-wschodniej Lubelszczyzny*. Lublin, 2007. S. 133–172.
22. *Wielka historia świata*. T. 3: Świat okresu cywilizacji klasycznych / pod. red. nauk. Krawczuka A. Kraków–Warszawa, 2005. 784 s.

УДК 903'1

Охріменко Григорій, (м. Луцьк),
Локайчук Світлана (м. Луцьк),
Скляренко Наталія (м. Луцьк)

ПРЯСЛА З ВИСТУПАМИ ТШИНЕЦЬКО-КОМАРІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У Любомльському районі Волинської обл. у багатьох пунктах виявляли старожитності тшинецько-комарівської культури (ТКК) доби пізньої бронзи. Так, Ю. Фініковський обстежив кургани поблизу с. Кошари, досліджував фрагменти кераміки, знайдені біля озер та інших водойм. Дуже цікавими є фрагменти комарівської посудини, подібної до матеріалів із Подністров'я. Це може вказувати на далекоюсяжні обмінні зв'язки бузьким шляхом. У Любомльському краєзнавчому музеї зберігається рідкісне прясло ТКК, так зване «рогате». Подібні вироби є знаковими, вони відомі на теренах України та Польщі. Унікальні артефакти ТКК – «прясла з виступами» виявлено у Володимир-Волинському р-ні поблизу с. Бубнів В. Бучаком. Знахідки подібних виробів відомі з території Побужжя, Подніпров'я (рис. 2 – рис. 10). Про їхнє призначення існує кілька точок зору.

Тшинецько-комарівська культура залишила значний слід в історії західної України доби пізньої бронзи. Час її перебування на цих теренах – XVIII–IX ст. до н. е. Вона мала вплив на лужицьке, милоградське, білогрудівське населення. Ареал її формування – басейн Вісли, Закарпаття. Дослідники відзначають значні успіхи цієї людності в різних галузях господарства: житлобудівництві, металообробці, кременярстві, гончарстві. Посуд поліської зони ТКК більш простий – тюльпаноподібної форми, скромно прикрашений біля вінець прокресленими лініями, відтисками різної форми та ін. Проте тут трапляються особливі «рогаті» прясла. При цьому знаходять і звичайні тягарці для обертовості веретен – округло-овальні. Кераміка Волині та Подністров'я власне комарівської культури має більш оригінальні форми, багатший декор, несе впливи Півдня (закарпатських та наддунайських культур).

Однією з перших на прясла з виступами («рогаті») звернула увагу видатна дослідниця доби бронзи України Софія Станіславівна Березанська, яка відзначала, що ці вироби трапляються не лише на поселеннях, але й у могильниках. Вони виготовлялися з тієї ж глиняної маси, що й посуд: з домішкою піску, товченого граніту, паленого кременю. Поверхня старанно вирівнювалася, розміри прясел різні – найбільші висотою 4 см, діаметром 6 см, найменші мають висоту 1–1,5 см, діаметр – 3–2,5 см. Найпоширеніші прясельця висотою 2,5–3 см, d – до 6 см. За формою вирізняють такі групи: 1) біконічні, 2) круглі, 3) плоскі – у формі зубчатого коліщатка [3, с. 123]. Окремі прясла на торцях виступів прикрашені крапками, рисочками, які могли мати певне значення.

«Рогаті» прясла С. Березанська виділяла в особливу групу східнотшинецької культури (СТК) як «надзвичайно характерну ознаку пам'яток всієї тшинецько-комарівської спільності» [3, с. 123] (рис. 5; рис. 8). Далі перераховуються місця знахідок виробів, яких відомо було на той час близько 10: Народичі, Теклинський курган, поселення Мошни, Солов'є, Бортничі, у ґрунтовому похованні Нова Українка, поблизу м. Острог над р. Горинь [3, с. 124]. Потрібно додати, що за останні десятиліття знахідок «рогатих» прясел стало відомо більше: с. Заставне Любомльського р-ну, с. Майдан-Липно Маневецького р-ну, Бубнів (два прясла) Володимир-Волинського р-ну, Голишів Луцького р-ну Волинської обл., Святе Здолбунівського р-ну Рівненської обл. (знахідки О. Остаюка, В. Бучака, Г. Охріменка). Поблизу Нетішина Хмельницької обл. О. Романчуком знайдено кілька таких виробів. Частина з них подана в